

ОЦЕНКА НА НЕТНАТА МИГРАЦИЯ СПОРЕД РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРЕБРОЯВАНИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ (1992–2011)

Станислава Моралийска-Николова¹

Резюме. Цел на настоящето изследване е да се направи сравнение на интензитета на външно миграционните процеси през двата периода между последните три преброявания на населението и да се даде оценка за размера и структурите по възраст и пол на външната миграция. Оценката е направена на основата на резултатите получени от преброяването на населението през 1992, 2001 г. и 2011 г., поради незадоволителното качество на информацията за външната миграция от текущата статистика. Получените косвени оценки показват, че емиграцията от страната продължава да бъде висока, но поради по-големите имиграционни потоци при някои от възрастовите групи, отрицателното миграционно салдо през втория разглеждан период намалява.

Ключови думи: миграция, нетна миграция, естествен прираст, миграционно салдо

Днешното състояние на българското население е резултат от продължителното действие на множество фактори и влияния. Една част от тях са свързани с общите тенденции, характерни за европейските страни, други – със специфичните особености на историческото, икономическото и културно развитие на страната. Измененията в общата численост и структурата на населението са в пряка зависимост от показателите за равнището на раждаемост, смъртност и външна миграция.

През последните две десетилетия се формира трайна тенденция на намаляване на броя на населението в страната. В резултат от социалните и икономически условия на живот настъпиха съществени изменения в демографското поведение на населението, които доведоха до намаление на неговия естествен прираст. От 1990 г. естественият прираст на населението в България трайно приема отрицателни стойности.

Миграцията на населението е друг основен фактор, който оказва влияние върху броя и структурите на населението. В сравнение с другите демографски процеси миграциите се влияят в много по-голяма степен от действието на съвкупност от икономически, политически и социални фактори и дават много по-бърза реакция върху числеността на населението и основни негови подгрупи – активно население, фертилни контингенти и т.н. Поради специфичните особености на историческото и социално-икономическото развитие на нашата

¹ Ас. Станислава Моралийска-Николова – Институт за изследване на населението и човека при БАН
Адрес за контакти: stanimn@gmail.com

страна, външната миграция се свързва главно с емиграцията на населението. Имиграцията обикновено забавя стареенето на населението за известен период от време, тъй като имигрантите по-често са от по-младите възрастови групи. От друга страна, изселването на млади хора, каквото сега се наблюдава в много източно-европейски държави, ускорява процеса на остаряване, който протича интензивно в България през последните години.

Отрицателната нетна миграция се отразява от една страна неблагоприятно върху възрастовата структура на населението, тъй като основните емиграционни потоци са хора от младите възрастови групи – хора в трудоспособна възраст, жени във фертилна възраст, млади семейства, деца. Това влошава възрастовата структура на населението и в същото време се отразява косвено върху равнищата на бъдещата раждаемост като повлиява броя на родените деца, тъй като редуцира бъдещия брой на жените във фертилна възраст. Все по-малките нови поколения, както и положителната нетна миграция в по-високите възрасти, която се наблюдава през последните няколко години, допълнително се отразяват негативно върху възрастовата структура на населението.

В България периодът преди 1989 г. се характеризира с относителна стабилност по отношение на външната миграция, която може да бъде определена като миграция от „затворен тип“. След голямата емиграционна вълна през 1989 г. в България стойността на нетна миграция трайно приема отрицателни стойности. Основните фактори, влияещи върху интензивността и профила на емиграционните потоци, включват икономическите и социалните реалности на страната и променящите се миграционни режими на европейско и национално ниво. Общ поглед върху динамиката на миграционния процес в България показва поне четири периода на миграционния процес. Периодът непосредствено след 1989 г. е последван от нови емиграционни потоци съответно през 1996, 2001 и 2007 г. Вълната от 1996 г. е предизвикана от икономическия колапс на страната и е съпроводена с предимно нередовни трудови мигранти. Впоследствие влизането на България в т.нар. шенгенски „бял“ списък (април 2001 г.) и присъединяването на страната към ЕС (януари 2007 г.) допринасят за нарастваща емиграция на висококвалифицирани кадри и масова емиграция на нискоквалифицирана работна ръка. По-нататъшните промени включват преход от постоянни и дългосрочни миграции към временни и циклични трудови миграции.

Така, в резултат от отрицателния естествен прираст, както и поради отрицателното миграционно салдо през последните 20 години страната е изправена пред значително намаление на размера на населението – от 8,5 милиона души през 1992 г. до 7,4 милиона през 2011 г. За този период България се оформя като страна източник на миграция, с интензивна тенденция на транзитна миграция, относително нисък имиграционен поток и скромнен приток на бежанци.

Изучаването на външната миграция е от особена важност. От една страна, миграционните потоци се превръщат във все по-значим фактор за увеличаване или намаляване на броя на населението спрямо промените в естествения прираст на населението. От друга страна, миграционните движения освен пряк, незабавен ефект имат и косвено въздействие върху размера и структурата на населението в дългосрочен план.

Цел на настоящето изследване е да се направи сравнение на интензивността на външно миграционните процеси през двата периода между последните